והרי תפלה דדבר שהצבור עסוקין בו ותגן

יהיה עומד בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי ש

לא יפסיק אלא יקצר מעמא דאתחיל הא לא אתחיל לא יתחיל שאני תפלה דלית בה

מלכות שמים והרי ברכת המזון לאחריו דלית בה מלכות שמים ותגן על המזון מברך

לאחריו ואינו מברך לפניו אלא ק"ש וברכת

המזון דאורייתא ותפלה דרבנן: אמר רב

יהודה (6) מנין לברכת המזון לאחריה מן

התורה שנאמר יואכלת ושבעת וברכת מנין

לברכת התורה לפניה מן התורה שנאמר 2כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו אמר ר'

יוחנן למדנו ברכת התורה לאחריה מן ברכת

המזון מקל וחומר וברכת המזון לפניה מן

ברכת התורה מקל וחומר ברכת התורה

לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר ומה מזון שאין מעון לפניו מעון לאחריו תורה

שטעונה לפניה אינו דין שטעונה לאחריה

וברכת המזון לפניה מן ברכת התורה מק"ו

ומה תורה שאין מעונה לאחריה מעונה לפניה

מזון שהוא מעון לאחריו אינו דין שיהא מעון

לפניו איכא למפרך (0 מה למזון שכן נהנה

ומה לתורה שכן חיי עולם ועוד תנן על המזון

מברך לאחריו ואינו מברך לפניו תיובתא:

אמר רב יהודה ספק קרא קריאת שמע ספק

לא קרא יאינו חוזר וקורא ספק אמר אמת

ויציב ספק לא אמר חוזר ואומר אמת ויציב

מאי מעמא קריאת שמע דרבנן אמת ויציב ∘

דאורייתא מתיב רב יוסף יובשכבך ובקומך

אמר ליה אביי ההוא בדברי תורה כתיב תגן

בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניה

ולא לאחריה ועל המזון מברך לאחריו ואינו

מברך לפניו ואי ם"ד אמת ויציב דאורייתא

לברוך לאחריה מאי מעמא מברך אי משום

יציאת מצרים הא אדכר ליה בקריאת שמע

ונימא הא ולא לבעי הא קריאת שמע עדיפא

דאית בה תרתי ור' אלעזר אמר "ספק קרא

קריאת שמע ספק לא קרא חוזר וקורא ק"ש

ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר

ומתפלל ורבי יוחגן אמר שיתפלל אדם כל היום כולו: ואמר רב יהודה

אמר שמואל יהיה עומד בתפלה ונזכר שהתפלל פוסק ואפילו באמצע ברכה

איני והאמר רב נחמן כי הוינן בי רבה בר אבוה בען מיניה הני בני בי רב

דמעו ומדכרי דחול בשבת מהו שיגמרו ואמר לן יגומרין כל אותה ברכה

הכי השתא התם גברא בר חיובא הוא ורבנן הוא דלא אטרחוהו משום כבוד

שבת אבל הכא הא צלי ליה: ואמר רב יהודה אמר שמואל ההתפלל ונכנם

לביהכ"ג ומצא צבור שמתפללין אם יכול לחדש בה דבר יחזור ויתפלל

ואם לאו אל יחזור ויתפלל וצריכא דאי אשמעינן קמייתא ה"מ יחיד ויחיד

ספים בו מי פי לפנו סעיף ב: למ ה מיי פ״א מהלכות תפלה הלכה ט סמג שם טוש״ע או״ת סימן קו סעיף א:

תורה אור השלם

ו. וְאַכַלְתָּ וְשַׂבָעִתַּ וּבַרַכְתַּ אֵת יי אַלֹּהִירְ עַל הָאָרֶץ הַטּבְּה אֲשֶׁר נְתַן לְּךְּ: דברים חי 2. כִּי שַׁם יִי אָקרָא הָבוּ גֹדְל לָאלֹהֵינוּ: דברים לב ג לָאלֹהֵינוּ: נַ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךְ וְדִבַּרְתָּ בָּם 3. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךְ וְדִבַּרְתָּ בָּם בשבתר בביתר בַדֵּרֶךְ וִבְשַׁכַבֵּךְ וִבְקוּמֵךְ:

רבינו חננאל (המשך) ורזה משטה ראר איוה כחטוים ובזה תשעה באב אינה כתענית צבור. הנה אפי׳ תפלת נעילה דחו אותה בט״ב, וכש״כ תפלת שחרית ותפלת המנחה, דאמר ריב״ל פר׳ תפלת השחר כנגד תמידים תקנום ותניא כוותיה והכי סלקא שמעונות. וכשם דלא מקריבין יותר משני תמידין ביום, ואם יקריב עובר משום בל תוסיף, כך אין אדם מתפלל יותר משתי תפלות ריות. ואת יחפלל טורר משוח ביום, ואם יתפלל עובר משום בל תוסיף. ותפלת ערבית הא קיי״ל כרב דאמר רשות. ואע״ג דהיא רשות אשכחינן דהוה מצלי ליה, בדוד כתיב ערב . ובקר וצהרים אשיחה ואהימה. ובקרוצהרים אשיחה ואהימה, ובדניאל כתיב זמנין תלתא ביומא הוא ברך על ברכוהי ומצלי וגו'. ואפי' אי מוקמת לה להא דר' יוחנן דפליג על ר' אלעזר, הא אשכחן תניא כוותיה, דתניא יכול יתפלל אדם כל היום כולו, כבר מפורש ע"י דניאל וזמנין תלתא ביומא וכר. וקיימא לן . דכל היכי דפליגי רבנן אהדדי ותניא כחד מינייהו, הלכתא כוותיה, ואפי׳ תלמיד בהדי כוחדה, ואפי ומכניו בחוץ רביה. ואם תאמר הני מילי תפלה של חובה, אבל תפלה של רשות שרי, הא תפלת ערבית שהיא רשות ובהדיא עובית שווא ושוו ובוויא קא חשיב תלתא, מכלל דלית לן לא חובה ולא רשות בר מהני תלת. ועוד מדקתני רב יהודה משמיה דשמואל היה עומד בתפלה ונזכר שהתפלל פוסק אפי׳ באמצע ברכה, ש״מ דהכי סוגיא דשמעתא ש מידות לו לצלויי צלותא יתירתא דלית לן לצלויי צלותא יתירתא דקא עבר משום בל תוסיף, דהא ליכא מאן דפליג אהא דשמואל. ועל כגוז דא אמרינז דבר הלמד מענינו. וה״מ בצבור דתפלת צבור קיימא במקום תמידין דלית לן רשות לאוסופי [כמו התמידים], אבל יחיד אי בעי לצלויי תפלת רשות קודם תפלת המנחה כגון תחנונים אינו מפסיד שהיחיד מקריב עולת נדבה [כך מתפלל תפלת נדבה]. ועוד זאת השמועה דשמואל דאמר התפלל ביחיד ונכנס לביהכנ״ס התפלל ביחיד ותכנס לביהנב"ט ומצא צבור מתפללין אם יכול לחדש דבר בתפלה יתפלל [ואם לאו אל יתפלל, דאי מחדש בה ומוקים בדעתיה שאינה תפלה] כלומר כיון שחדש דבר בתפלה שם הראשונה תחנונים ומותר לו אפילו בצבור להתפלל, שכן אפי׳ בתמיד אם הקריב יחיד תמיד, ונתכוין שאין הצבור מקריביז בו ביום תמיד. ונמצא מקריבין בו ביום המיד, המצא שהצבור מקריבין, יוצא בתמיד של צבור והראשונה עולה לו נדבה, וכך ענין התפלה. ואמר רב יהודה אמר שמואל היה עומד בתפלה ונזכר שהתפלל

פוסק אפילו באמצע ברכה.

והרי תפלה דרבר שהצבור כו'. וא״ת אמאי שנק נגא דק״ש דקאי בגווה דדבר שהלבור עסוקין בו וקתני אינו מברך לפניה כו'. וי"ל משום רבותא דתפלה פריך מיניה אע"ג דתפלה מעומד ונראה לכל שאין זה עומד כמותם אפילו הכי אמרינן אם לא התחיל

לא יתחיל. וא"ת כיון דלא ידע טעמא דבסמוך יקשה גם לרבינא מה לי ק"ש וברכת המזון יותר מתפלה וי"ל דלרבינא ניחא כיון דהרהור כדבור דמי יש להלריכו בק"ש ובברכת המזון שהם מדאורייתא יותר מתפלה דרבנן אבל לרב חסדא כיון דהרהור אינו כלום רק שלא יהא יושב ובטל מה לי ק״ם מה לי תפלה: הא אי לא אתחיל לא יתחיל. וח״ת חימה דבדבור קחמר הא בהרהור שפיר דמי וי"ל דמשמע דלא יתחיל אפי׳ בהרהור מדלא קאמר יהלר בדבור או יהרהר באריכות: הבי גרסי׳ אלא ק"ש וברכת המזון דאורייתא ותפלה דרבנן ולא

גרסינן מידי בתר הכי עד אמר רב יהודה אמר רב. ופי׳ הקונטרס ק״ש דאורייתא כיון שאינו אומר אמת ויליב כדפי׳ במתניתין ויש ספרים גורסים ה) ק"ש דרבנן הוא. ומשני אלא ק"ש אית בה מלכות שמים וברכת המזון דאורייתא ותפלה דרבנן וכן הגירסא בפ״ה וקשה דבמתניתין פי״ דק"ש דאורייתא לכולי עלמא כיון שלא אמר אמת ויליב דבהכי מיירי מתניתין וגם יש ספרים גורסים שאני תפלה דלית בה מלכות שמים והרי ברכת המזוז דלית בה מלכות שמים ותנו על המזון מברך לאחריו וכו' אלא היינו טעמא דק"ש אית בה מלכות שמים וברכת המזון דאורייתא ותפלה דרבנן וגם על גירסא זו קשה כדפירש': םפק לא אמר אמת ויציב חוזר.

ותימה הא ע"כ לריך לומר שהוא מסופק גם מק"ש שאם היה ברור לו מק"ש וספק מאמת ויציב לא יהיה מן התורה כיון שהזכיר יליחת מלרים בק"ש ואם כן הואיל ומסופק משניהם יחזור לק"ש דאית בה תרתי מלכות שמים ויליאת מלרים דהכי עדיף מלומר אמת ויליב דליכא אלא חדא כדאמר בסמוך גבי מתני׳. ואומר ר"י דודאי מתני׳ גבי בעל קרי שידענו בו שלא אמר ק"ש ולא אמת ויציב כלל ואנו רוצים להתיר לו הלכך טוב הוא יותר שיאמר ק"ש דאיכא תרתי אבל הכא שהוא ספק אם אמר אמת ויליב ומספקא ליה אם אמר שניהם כדפרישית טוב הוא יותר שיאמר אמת ויליב מלומר ק"ש דכשיאמר אמת ויציב שמא יש לתלות שתקן הכל דאם קרא כבר אמת ויליב גם קרא ק"ש כבר דמסתמא התפלל כדרך תפלה ק"ש ואח"כ אמת ויליב ויצא ידי שתיהן וכי נמי תימא דלא

אמר כבר שתיהן מ"מ שמא אמר ק"ש ולא אמר אמת ויציב שזה יכול להיות ועתה כשיאמר אמת ויציב נמצא שהשלים הכל וכי תימא שמא לא קרא לא זה ולא זה כיון דספיקא הוא כולי האי לא אטרחוהו רבנן לחזור שניהם אבל אם יאמר ק״ש אין זו תקנה גמורה כל כך דשמא קרא ק"ש אחרת ולא יצא כלל במה שעושה עתה ואם ברור שלא אמר כבר ק"ש אם כן לא אמר נמי אמת ויציב שאין רגילות לומר אמת ויציב בלא ק"ש ואם כן כשיאמר מעתה ק"ש לא תקן כלל ולא יצא מדי ספקו עוד אמר הר"ר שמעון" דמיירי שפיר שאינו מסופק אלא מאמת ויציב אבל ברור הוא שקרא ק"ש ואפילו הכי הוי אמת ויציב דאורייתא שר"ל ספק לא אמר אמת ויציב עם פרשת ציצית שמסופק אי לא אמר לא פרשת לילית ולא אמת ויליב ואם כן לא הזכיר כלל יליאת מלרים וכולה מילחא דיליאת מלרים קרי ליה אמת ויליב לפי דטעם אמת ויליב הוי משום יליאת מלרים והלכך הוי פרשת לילית בכלל אמת ויליב: ההוא בדברי תורה בתיב. והא

דאמרינן לעיל בפרק קמא (דף ב.) בערב משום דכמיב ובשכבך אסמכתא בעלמא הוא": רבר יוחגן אמר ולואי שיתפלל אדם כל היום. אומר ר"י דהלכה כרבי יוחנן ודוקא בספק המפלל ® אכל ודאי המפלל לא "תדע דהא מסתמא לא פליג אהא דאמר רב יהודה אמר שמואל בסמוך ומכר שהתפלל פוסק וכו׳ וכן אם יכול לחדש דבר בתפלחו:

. פי׳. כגוז שהתפלל תפלה אדעתא דחובה ושכח שכבר התפלל ועמד להתפלל אדעתא דחובה ונזכר שכ פיי, כנון שהתפלל תפלה אדעות דחובה ושכח שכבר התפלל ועמד להתפלל אדעתא דחובה ונוכר שכבר התפלל פוסק ואפיי באמצע ברכה, שאם בא לגומרה נמצא כמי שמקריב שני תמידין בשחתית שהוא עובר משום בל תוסיף, ולפיכך פוסק ואפילו באמצע ברכה. ובהא אפי די יחובן מודה דלא קאמר רבי יותון ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו אלא תפלת נדבה כנון תחנונים וכיוצא בהן, אבל תפלת חובה לא קאמר. הני בני בי רב דטעו ומדכרי דחול בשבת וכו׳ גומרין כל אותה ברכה. ודוקא בי״ח . דערבית שחרית ומנחה. אבל במוסף פוסק אפי׳ באמצע ברכה.

עד

אלא יקלר. כל ברכה וברכה: דלים בה מלכום שמים. אין מלך העולם בברכות של י"ח: ה"ג והרי ברכת המוון לפניה דחית בה מלכות שמים כו'. לישנה החרינה שהני תפלה דלית בה מלכות שמים. קבלת מלכות שמים כדאיתא בק"ש שמקבל עליו את השם לאדון ולמלך

מיוחד ולהאי לישנא גרסינן והרי ברכת המזון לאחריו דלית בה מלכות שמים ולשון זה נראה שהוא עיקר מדמשני ליה אלא ק"ש וברכת המזון דאורייתא והאי בלאחריו עסקינן ואי ללישנה קמה הה לה איירי בברכת המזון לאחריו בדאתקפתיה דלהדרי תלמודה עילויה אלה ק"ש וברכת המזון דאורייתא כו׳. ואית דגרסי הכא בלשון קושיא ק"ש דרבנן היא אלא ק"ש דאית בה מלכות שמים וברכת המזון דאורייתא לאפוקי תפלה דרבנן ואין בה מלכות שמים למאן דגרס הכי מפרשינן לקמן בשכבך ובקומך בדברי תורה כתיב: כי שם ה' אקרא. כשבא משה לפתוח בדברי שירה אמר להם לישראל אני אברך תחלה ואתם ענו אחרי אמן כי שם ה' אקרא בברכה אתם הבו גודל לאלהינו באמן הכי מפרשי לה במסכת יומא (דף לז.): שאינו טעון לפניו. ° כלומר שלא מלינו לו מקרא מפורש לברך לפניו: טעון לחחריו. כדכתיב וחכלת ושבעת וברכת: תורה שטעונה לפניה. כדאמרן: איכא למפרך. בתרוייהו כשאתה בא ללמוד תורה מן המזון איכא למפרך מה למזון שכן נהנה וכשאתה בא ללמוד מזון מן התורה איכא למפרך מה לתורה שכן חיי העולם הבח: ק"ש דרבנן. לקמן פריך לה: אמת ויליב דאורייתא היא. שמזכיר בה יליחת מלרים דחיובה דאורייתא היא דכתיב למען תזכר את יום לאתך מארץ מלרים (דברים טו): דחים בה תרתי. יציחת מצרים ומלכות שמים: חוזר וקורא ק"ש. קסבר ק"ש דאורייתא היא: ולואי שיתפלל אדם כל היום. בהלכות גדולות פסק הלכה כרבי יוחנן בספק והלכה כשמואל בודחי התפלל: מהו שיגמרו. חת הברכה אם נזכר באמלע הברכה באחת מן הברכות שטעה: יחיד ויחיד. כשהתפלל תחלה היה יחיד וכששכח

שהתפלל והתחיל להתפלל היה ביחיד:

א) לממן דף כבי, כ) מכילחם דרי"פ' כא ולממן דף ממ: ע"ש, ג) צ'יל רב יהודה אמר שמואל וכן אימא ברי"ף וברא"שן, ד) פסחים דף נד: כא צעיין מוס' סוטה לב: ד"ה ורבין, ו) צוערי תום׳ סוטה לב ע"ב ד"ה ורבי ותום' מנחות מג ע"ב ד"ה ואיזוז. ז) [וכ"כ תוס' לקמן כט. ד"ה

הגהות הב"ח

(A) גמ' אמר ר' יהודה אמר רב מנין לברכת המזון: (ב) שם מה למזון. נ"ב עיין לקמן בפ' שלשה שאכלו סוף דף מח:

גליון הש"ם

גמ' אינו חוור וקורא. עי׳ ברבינו יונה לעיל פ״ב י״א ד״ה בלפיט יונה נשיר פייב יישר דרבגן. באמלע: שם מ"ם ק"ש דרבגן. ע"י בב"ק פז ע"א מוס'י ד"ה וכן היה ר"י פוטרו מכל המלוח האמורות בתורה ובסוטה לב ע"ב תוס' ד"ה ורבי ובמנחות מג ע"ב מוס' ד"ה וחחו: רש"י ד"ה שאינו כו' כלומר שלא מצינו. וכיולה מה ככ"מ פח ע"ב ועיין קדושין טו ע"ב סוס' ד"ה א"ק: תום' ד"ה ור"י בו' אבל וראי התפלל. עי לקמן כט ע"א תוס׳ ד"ה מפני:

מוסף תוספות

א רחום׳ רי״ש מורא זה רשם א. בתוסידייש מובא זה בשם ר' שמעיה (וכן הוא בשאר הראשונים).

מוסף רש"י

ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא. משוס כנוד מלכות שמים (סדור רש"י סיי מו, מחד"ו סיי לד), ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו. דאין נתפלה יתירה מטום ברכה לבטלה (פטחים נד:).

רבינו חננאל

ו**סלקא** אליבא דרב חסדא דקרית שמע מן התורה שנאמו י. ודברת בם ואית בה נמי מלכות שמים שנאמר שמע ישראל יי׳ אלה׳ יי׳ אחד. וברכת המזון לאחריו מדאורייתא שנאמר ואכלת ושבע וברכת. לפיכך קורין שמע ומברכין ברכת המזון לאחריו. לאפוקי . תפילה דהיא מדרבנן ומלכות שמים נמי לית בה, לפיכך לא יתחיל ואם התחיל יקצר. ואשכחן ברכת התורה לפניה מדכתיב כי שם יי׳ אקרא הבו גודל לאלהינו. ואתינן . למגמר ברכת התורה לאחריה מן המזון, וברכת המזון לפניו מן התורה ונדחה, ועלתה כי ברכת התורה לאחריה וברכת ברכת התורה לאחריה וכדכת המזון לפניה שהיא המוציא מדרם לעזר מדרבן נינהו. ור" אלעור אמר ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא ק"ש ספק אתפלל ספק לא התפלל וקי"ל אים ברי אינו חוזר ומתפלל. וקי"ל האי קרא ודברת בם בק"ש דרש ליה, אפ" ב"ש וב"ה כולהו שון ודברת בם בק"ש ב"ה ברש ליה, אפ" בל" אלעוד לגבי שמואל כחלמד אלעוד לגבי שמואל כחלמד אלעזר לגבי שמואל כתלמיד אלעזר לגבי שמואל כתלמיד הוא, כיון הני קימא כוותיה הוא, כיון הנוי קימא כוותיה לא משגחינן בשמואל, אלא ספק קרא קיש ספק לא קרא ליש ספק לא התפלל אינו חוור וקורא. אבל ספק התפלל ומתפלל, דודאי תפלה מדרבנן. דר יותנן אבר ולואי שיתפלל הדר לבי אלעזר קיי"ל דאעיג דרי אדם כל היום כלו. בהא נמי יותנן רביה, לא פליג עליה יותנן רביה, לא פליג עליה יותנן רביה, לא פליג עליה וחור ומתפלל, בחדיה ואמר חוור ומתפלל, בהדיה ואמר חוזר ומתפלל, אלא ולואי שיתפלל כל היום

...... פרושלי בין הזים קאמר, מכלל שאם לא עשה לא עבר. וקבלנו מרבותינו שהיו חכמים מוקמי לה להא דר' יוחנן בתפלת עובית לבד, וכדאשכחן בפסחים בענין מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה ראר יריי דרייי רדיי ביייידרי קאמר, מכדל שאם לא עשה לא עבה וקצרנו מרבוחינו שהיו חכמים מוקמי לה להא דרי יותנן בחפלת ערבית כבר, וכדאשכחן בפסחים בענין מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב וכר), דרש רבא עוברות ומניקות מתענות בו ומשלימות כדרך שמשלימות ביום כפורים וכין השמשות שלו אסור. וכן אמרו משמיה דרי יותנן, ומקשינין ומי אמר ר׳ יותנן הכי והא אמר ר׳ יותנן תשעה באב אינו כתענית צבור (רק) וכו' עד אלא מאי אינו כתענית צבור דקאמר ר׳ יותנן לתפלת נעילה, כלומר אינו מתפלל בט' באב תפלת געילה. ומקשינו איני והא אמר ר' יוחנו ולואי שיתפלל אדם כל היום כלו. ומשנינו התם רשות הכא בתפלת געילה דתענית צבור חובה.